
Výročí upálení Jana Husa III.: Kostnický proces - Husovo upálení

Výročí upálení Jana Husa III.: Kostnický proces - Husovo upálení

Cesta do Kostnice trvala Husovi skoro tři týdny. Vyjel 14. října 1414 a do města dorazil 3. listopadu. Následujícího dne ujistil papež Jan XXIII. (tedy ten, který na nátlak Zikmunda koncil svolal) Husovy průvodce, že nedovolí, aby bylo mistru ublíženo, i kdyby mu zabil vlastního bratra. Ochraňovat měl Husa i Zikmundův glejt - tedy záruka bezplatné cesty na koncil a zpět s pomocí všech králových poddaných - který však dostal až dva dny po svém příjezdu, 5. listopadu. Glejt se samozřejmě netýkal možných výsledků církevního soudu, protože ten byl mimo přímou pravomoc krále Zikmunda. Z tehdejšího pohledu měl Zikmund jen dvě možnosti: Mohl po případném odsouzení odmítnout vykonat rozsudek, čímž by se ale mohl dostat do nebezpečné pozice ochránce kacíře a zcela jistě by ztratil všechny výhody svolavatele koncilu, nebo se koncilní moci pragmaticky podvolit. Není tedy těžké vydedukovat, že glejt byl Husovi v Kostnici prakticky k ničemu a jediné, na čem záleželo, bylo, zda se za něj král postaví.

Husovo uvěznění, Zikmund přijíždí na koncil a (ne)zasahuje

Od začátku se Hus v Kostnici potýkal s problémy. Jeho nepřátelé proti němu vedli pomlouvačnou kampaň a ještě před příjezdem krále Zikmunda, který byl vnímán jako Husův ochránce, se snažili, aby byl uvržen do vazby. Zpočátku úspěch neslavili a papež Jan XXIII. nad Husem po dohodě s kardinály dokonce zrušil klatbu i interdikt a dovolil mu volný pohyb po městě i návštěvu kostelů s výjimkou slavnostních bohoslužeb. Husovi odpůrci si však našli jinou cestu a 28. listopadu rozšířili poplašnou zprávu, že chce utéci z města. A přestože Hus přišel před kardinály bez odporu a s tvrzením, že se nechá rád poučit, chybil-li v něčem, byl zadržen a po několika dnech vyšetřování uvězněn v žaláři místního dominikánského kláštera, ve kterém na krátký čas onemocněl. Uvěznění bylo jasným porušením glejtu římského krále a jak samotný Hus, tak i jeho stoupenci projevovali hlasitý nesouhlas.

Veliké naděje v osvobození spojoval mistr Jan Hus s příjezdem krále Zikmunda Lucemburského. Ten však řešil mnohem závažnější problémy, než bylo spravedlivé nebo nespravedlivé Husovo uvěznění. Mezi nejzávažnější patřilo trojpapežství. Pisánský papež Jan XXIII. považoval za jediné možné řešení abdikaci obou svých konkurentů, římského papeže Řehoře XII., který po smrti své největší mocenské záštity, neapolského krále, ztratil velkou část svého vlivu, a avignonského papeže Benedikta XIII., za kterým stála všechna království na Pyrenejském poloostrově. Bylo nutno velké opatrnosti, protože do jednání koncilu vstupovaly znepřátelené velmoci stoleté války, Anglie a Francie. Spory mezi třemi papeži a mezi největšími evropskými státy ohrožovaly běh koncilu a hrozilo jeho zrušení. Největší moc ze tří papežů měl bezpochyby pisánský papež Jan XXIII., kterého podporoval největší počet biskupů a kardinálů, hlavně z Itálie, a proto počítal s tím, že by v případném hlasování podle hlav vyhrál. Avšak církevní zástupci Anglie, Německa a Francie prosadili návrh, aby koncil hlasoval podle národů. Každý ze čtyř národů: Anglie, Francie, Německo a Itálie, měl jeden hlas. Tím byla zlomena italská nadvláda Jana XXIII. na koncilu. Ten se tomuto rozhodnutí vzdal, a proto se proti němu ozývaly ostré kritiky, které o něm hovořily dokonce jako o uchvatiteli Petrova stolce, kterého by se měl vzdát.

Na milost svým vězňům

Přesto se Zikmund při jednání s kardinály o zásah v Husův prospěch a tedy jeho propuštění snažil. Část z nich však pohrozila odchodem z Kostnice, pokud bude Zikmund zasahovat do nezávislosti koncilu ve věcech víry a ten byl tak nucen ustoupit a nechat Husa 4. ledna 1415 na milost svým vězňům. Stále však prosazoval Husovo veřejné slyšení a dosáhl alespoň přemístění do lepší cely, kde mohl Hus přijímat návštěvy. Na podnět Husových českých protivníků

pokračovaly ve vězení výslechy českého mistra - nejčastěji cañhradským patriarchou Janem. Středem zájmu bylo samozřejmě Husovo provokativní odvolání ke Kristu, kritika kupčení s odpušky a obhajoba Viklifových odsouzených článků.

Fatální změna nastala, když 20. března 1415 uprchl v přestrojení z Kostnice pisánský papež Jan XXIII. a za ním i značná část biskupů a kardinálů. Husa se zřekl místní kardinál i biskupové a přestal být o něj zájem. Vše tak bylo na Zikmundovi. Stačilo jediné slovo a Hus by vyšel z vězení. To však Zikmund neudělal. Hus se pro něj stal prostředkem, jak udržet rozpadající se koncil pohromadě. Přemístil tedy Husa do jiného vězení v Gottliebenu a hodlal jeho záležitost předložit zbylým kardinálům, biskupům a doktorům, aby je zaměstnal. To samozřejmě vyvolalo nesouhlasné reakce od české a moravské šlechty, která Husa podporovala a zaslala na jeho podporu dva petiční archy, k nimž bylo přivěšeno na 250 pečeti. Protest však Zikmund nebral vážně.

30 chybných tezí - rýsuje se proces

Na počátku května tak byla sestavena nová komise pro věci víry a na různé návrhy (např. i Štěpána z Pálče, proti němuž Hus často vystupoval) sestavila 30 chybných tezí, které Hus podle nich ve svých dílech zastával - především pak v díle O církvi. Hus doufal, že se právě tento spis komisi do rukou nedostane, protože si byl vědom jeho heretického obsahu v rámci církve. Hlavní slovo v nově sestavené komisi měli francouzští kardinálové Petr d' Ailly, Vilém Fillastre a italský kardinál František Zabarella. Husovi nezbylo než se spoléhat na své české šlechtické stoupence. V polovině května došlo z jejich strany k několika dalším protestům adresovaným Zikmundovi i koncilu, ale stále si jich nikdo nevšímal. K dokreslení situace je třeba ještě nastínit postoj koncilu. Ačkoliv většina účastníků byla zcela jistě ovlivněna Husovými odpůrci, mnozí byli schopni nalézat širší souvislosti a nesouhlasili s rychlým Husovým odsouzením. Byli si vědomi, že bude potřeba postupovat formálně správně podle práva a s ohledem na Zikmunda, Husova světského ochránce, si byli vědomi, že ho jednoduše nemohou odsoudit bez slíbeného veřejného slyšení. Navíc, myšlenka veřejného odvolání známého reformátora, který prohlašoval, že se nechá poučit, když mu bude dokázáno, že se mýlí, byla pekelně lákavá. Vždyť odvoláním vůdce reformního hnutí by se zvýšila i prestiž koncilu. A tak z podnětu kardinála d' Ailly odjela 18. května za Husem osmičlenná delegace k dalšímu výslechu. Svou neústupností a chytrou obhajobou je však natolik rozčílil, že se začaly objevovat zprávy o Husově rychlém odsouzení. To samozřejmě rozlítlo českou i polskou šlechtu a opět zahrnula Zikmunda i koncil protesty.

29. května byl sesazen papež Jan XXIII. a rozhodlo se i o tom, že bude Husovi uděleno veřejné slyšení. O dva dny později určili, že se slyšení bude konat 5. června. Hus byl pak převezen do nového vězení v minoritském klášteře v Kostnici, kde o něj velmi dobře pečovali, aby nevzbuzoval lítost zuboženým zjevem.

Veřejná slyšení

Během prvního veřejného slyšení, které se konalo za zavřenými dveřmi, byla rozšířena poplašná zpráva, že Hus je již odsouzen. Ačkoli to nebyla pravda, Zikmund zasáhl nařízením, že Hus má být zatím pouze vyslechnut a články jeho obžaloby posoudí jeho doktoři. Čeští šlechtici, v dobré víře, že se prokáže mistrova bezúhonnost, odevzdali soudu Husova nejzávažnější díla: traktát O církvi a polemiky proti Stanislavovi ze Znojma a Štěpánovi z Pálče. Zajímavé je, že jim Hus vyčetl, že odevzdali také jeho polemiku Proti skrytému odpůrci a vděčně jim děkoval, když se dozvěděl, že tak neučinili. To dokazuje, že Hus si byl vědom kacířské povahy některých svých myšlenek, což ostře kontrastuje s jeho výroky o odhodlání bránit pravověrnost celého svého učení.

Dne 7. června se konalo další slyšení, kterého se zúčastnil i král Zikmund. Proti Husovi byl přiváděn jeden svědek za druhým. Většinu z jejich svědeckých výpovědí Hus vyvrátil, popřel nebo uvedl na pravou míru. Nebylo mu to ale nic platné. Ve chvíli, kdy stálo tvrzení proti tvrzení, mělo přes dvacet svědků větší váhu, než to, co tvrdil Hus. Až na ojedinělé hlasy byla většina přítomných proti němu. Mistr se marně dovolával Boha a vlastního svědomí. Dobrovolně vlezl do pasti a jeho nauka musela být odsouzena, což ho stavělo před jediné dvě možnosti: odvolat nebo být odsouzen jako kacíř. Na závěr zasedání vystoupil král Zikmund, který potvrdil, že Hus přijel do Kostnice svobodně a na základě platného gletu. Pak prohlásil: „...i já ti radím, abys nic nedržel zatvrzele, nýbrž aby ses v tom, co zde proti tobě bylo dokázáno a co jsi přiznal, dal zcela na milost svatého koncilu...Chceš-li však je zatvrzele držeti, věru tehdy oni dobře vědí, co mají s tebou činiti. Jak jsem jim řekl, nechci žádného kacíře hájiti, ano, kdyby jeden chtěl býti ve svém kacířství zatvrzelý, já sám bych ho chtěl podpáliti a spáliti.“ Zde je naprosto zřetelné, že Hus ztratil Zikmundovu ochranu a byl vydán koncilu na milost.

Poslední slyšení - tlak na Husovo odvolání a následné upálení

Třetí, závěrečné slyšení, se konalo 8. června. Hus, trápený bolestmi hlavy, zubů a počínající horečkou, obhajoval články vybrané ze spisu O církvi a polemik proti mistrům Stanislavovi a Pálčovi. Husovy teze o tom, že církevní hodnostáři ztrácí svou apoštolskou posloupnost a král svůj trůn, jsou-li ve smrtelném hříchu, vyvolaly bouři nesouhlasu, ke které se připojil i samotný Zikmund. Na mistrovy námitky, že články, ze kterých je obviněn, jsou vytrženy z celkového kontextu jeho děl a jiné vůbec takto nenapsal, nikdo nebral zřetel. Na konci slyšení bylo Husovi opět nabídnuto, aby se zcela podřídil koncilu, ale on tak neučinil, protože stále namítal, že bludy, ze kterých jej soud obviňuje, nikdy nehlásal. Na to mu samotný král Zikmund namítl, že když nehlásal bludy, ze kterých byl obviněn, tak tím spíše může odpřisáhnout, že s těmito bludy neměl nikdy nic společného. Na to mu Hus odpověděl, že odpřisáhnout znamená odřici se bludů, které dříve hlásal a proto jeho námitku odmítl. Nakonec se Hus odvolal k soudu Božímu a neústupně stál na svém. Po skončení slyšení Zikmund prohlásil: „...nebude-li chtíti ony bludy odvolati a odpřisáhnouti a proti nim se vymezovati, tehdy nechť jest upálen, nebo s ním naložte podle svých práv, jak rozumíte. A vězte, že cokoli by vám slíbil, že chce

odvolati nebo že by zde odvolal, nevěřte mu, ani já bych mu nevěřil, protože, až by přišel do království a ke svým příznivcům, rozséal by ony bludy a ještě více...”

Hus byl už tedy prakticky odsouzen. I tak ještě doufal v další slyšení, ke kterému ale nedošlo. Byl si vědom hrozící smrti, přesto se koncilu nepodvolil a 10. června poslal do Čech list, v němž se rozloučil s přáteli. Ke konci měsíce pak ujistil své stoupence na Pražské univerzitě, že neodvolal a povzbuzoval je ve vytrvalosti. Je nutno říci, že ne všichni účastníci koncilu si přáli Husovu smrt. Naopak se ho osobními návštěvami snažili přimět k odvolání a to i tím, že mu v odvolací formulaci kardinála Zabarely poněkud vyšli vstříc. Hus však nechtěl podle svého svědomí přijmout ani kompromisní řešení, přičemž určitě i s ohledem na své dílo v Čechách. 6. července 1415 naposledy odmítl při slavnostním zasedání koncilního pléna v kostnické katedrále odvolat a následně byl odsouzen, odsvěcen a nakonec jako kacíř upálen.

Petr Svoboda